

Motion till riksdagen 2018/19:2191

av **Lars Mejern Larsson och Mikael Dahlqvist (båda S)**

Upphandling

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildning inom upphandling och en översyn av lagen om offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Upphandling utgör numera en stor del av den offentliga ekonomin. I den sammanfattning av Rapporten som Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket utgav 2017 beskrivs verksamheten för 2015 som då omfattade 642 miljarder kronor, en sjättedel av vår BNP.

Både stat, landsting, regioner och kommuner använder sig av upphandling i den dagliga verksamheten. I det privata näringslivet har det blivit norm inom upphandling (ofta kallad Inköp) att nå övriga mål för verksamheten samtidigt som man är sparsam med utgifter. I andra delar av världen finns även många exempel på hur upphandling kan stödja vissa delar av samhället genom positiv diskriminering. Inom det offentliga har vi ännu inte till fullo tillämpat synsättet att styra upphandlingen som en integrerad del av verksamheten och få den att därigenom stödja uppsatta mål.

EU har i det senaste direktivet öppnat sig något för ökad flexibilitet och tillåta att sätta verksamhetsmål för det offentliga inköpsverksamhet. Därför är det än mer angeläget att använda de möjligheterna fullt ut redan nu. Samtidigt bör vi fundera på vilka ytterligare steg som EU kan och bör ta för att nå det övergripande målet – ”ett bättre samhälle”.

I Sverige har vi mål inom olika områden t.ex. miljö, arbetsrätt, bistånd mm. Därför vill jag trycka på att vi måste betrakta upphandling som ett strategiskt verktyg för att nå olika mål. För detta krävs flera steg. Offentliga myndigheter behöver utveckla sin beställarkompetens. Upphandlande myndigheters styrande politiker och tjänstemän bör ges goda möjligheter att inse vilken kraft som ligger i upphandlingen samt hur man strategiskt kan uppnå detta. En sådan utbildning saknas idag. Den enda utbildning som ges inom det reguljära skolsystemet finns inom Yrkeshögskoleverksamheten. Den har

dessvärre tillåtits minska, trots ökande behov och efterfrågan från många. Den vanligaste högskoleutbildningen bland yrkeskategorin inköpare/upphandlare finner man inom ”Industriell ekonomi”, civilekonom eller civilingenjör, ibland med upphandling som en enstaka kurs. Det finns ännu inte någon professur i Inköp/Upphandling. Marknaden erbjuder enstaka kurser i speciella tekniker som gäller upphandling. Det är grundutbildningen som saknas.

Eftersom upphandling handlar om att effektivt utnyttja marknaden – blir det nödvändigt att klarlägga för alla ansvariga hur marknaden fungerar. Alltför ofta visar det sig att ansvariga politiker och tjänstemän i sin utformning av upphandlingsprojekt inte tagit med detta perspektiv. De utgår från att marknaden fungerar som ”den perfekta marknaden” med balans mellan köpare och säljare – detta är sällan fallet. Den politiska nivån bör säkerställa att rätt beställarkompetens finns i hela organisationen, dels hos dem som utformar kraven, dels hos dem som sedan hanterar processen. Utformningen av kravspecifikationen är den mesta avgörande handlingen vad gäller antalet och typ av anbudsgivare, kostnadsnivå, framtida leverantörsmarknad, service och kvalitetsnivå etc. Därför bör de lagliga reglerna och formalia utformas så att de är lätta att tillämpa och blir styrande mot uppsatta mål, de är trots allt ett verktyg för en bra upphandling.

Upphandlingsdelen i verksamheten måste få en central plats i den offentliga organisationen så att den speglar den strategiska betydelse upphandling bör ha. Den måste utformas efter principen att upphandling inte är en utförande organisation – utan en stödjande.

Det är inte rimligt att den svenska tillämpningen av EU:s upphandlingsdirektiv är snävare än vad som tillämpas i övriga Europa. Den svenska överprövningen lokalt ligger över EU-snittet. Sverige sticker ut genom att i princip aldrig ta några ärenden till EU-domstolen. Därav följer att prejudikaten inte baseras på EU:s tillämpning och att domstolarna inte ges rätt tillämpningsmöjligheter så att olika delar av Sverige tillämpar lagen olika. Därför behöver vi ”Europaanpassa vårt tänk” – se över vårt sätt att agera. Vi bör tillåta oss att tillämpa reglerna som de är tänkta i ett europaperspektiv och inte i ett snävt sverigekulturellt. De svenska lagarna LOU och LOV bör utformas med rimlig hänsyn till såväl leverantörernas situation som till upphandlande myndigheters legitima behov av att få det som efterfrågas.

SOI (Sveriges Offentliga Inköpare) har föreslagit en intressant utveckling av lagen som bör tas med i beaktande vid en uppdaterad lagstiftning. Önskvärt är att det klarläggs att upphandling berör hela organisationen och inte enbart ”Upphandlingsenheten”.

På basis av en uppdaterad lagstiftning behöver sedan de nationella strategierna som är under införande vidareutvecklas för alla typer av upphandling. Dels gäller det de övergripande på en nationell nivå, som sedan skall brytas ner till alla nivåer ända ut till den enskilda upphandlingen. Grunden för dessa strategier måste vara specificerade mål som harmoniserar med de övergripande. Graden av en fungerande marknad bör vara en viktig utgångspunkt.

Mot bakgrund av ovanstående bör regeringen överväga:

- Att se över utbildningsbehovet inom upphandlingsområdet.
- Att lagstiftningen ses över så att upphandling i offentlig sektor även kan stödja andra för organisationen viktiga mål genom ett strategiskt arbetssätt.

Lars Mejern Larsson (S)

Mikael Dahlgvist (S)